

تحلیلی بر اثربخشی تراز مالی (درآمد - هزینه) و نقش آن در کارایی عملکرد شهرداری شاهده

میرنجف موسوی: استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه ارومیه، ارومیه، ایران*
محمد حسینی: استادیار مدیریت آموزشی، دانشگاه ارومیه، ارومیه، ایران
علی باقری کشکولی: کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه پیام نور رضوانشهر، رضوانشهر، ایران

چکیده

این مقاله به بررسی تراز مالی (درآمد - هزینه) شهرداری شاهده طی سال‌های ۸۷-۱۳۸۰ و تحلیل عوامل تاثیرگذار همراه با میزان تاثیرگذاری آنها در کارایی عملکرد شهرداری در عرضه خدمات به شهروندان پرداخته است. روش تحقیق توصیفی - تحلیلی است. بررسی منابع درآمدی شهرداری نشان می‌دهد که درآمدهای ناشی از عوارض عمومی از ۴۹/۷ درصد کل درآمدهای کسب شده طی سال‌های ۸۷-۱۳۸۰، در سال ۱۳۸۰ به ۲۹/۴ درصد در سال ۱۳۸۷ کاهش یافته است. درآمدهای ناشی از عوارض اختصاصی نیز در سال ۱۳۸۰ از ۰/۷ درصد کل درآمدهای حاصله به ۱۶/۵ درصد در سال ۱۳۸۷ افزایش یافته است. درآمدهای ناشی از اعانات و هدایا و دارایی‌ها از ۱۱/۶ درصد در سال ۱۳۸۰ با نرخ رشد ۳۹ درصد در سال، به ۲۶/۹ درصد در سال ۱۳۸۷ افزایش یافته است. درآمدهای ناشی از کمک‌های دولتی نیز طبق برنامه خودکفایی شهرداری‌های کشور، در شهرداری شاهده یک روند نزولی طی سال‌های ۱۳۸۷-۱۳۸۱ بوده است به گونه‌ای که از ۱۲/۶ درصد در سال ۱۳۸۱ به ۱/۴ درصد در سال ۱۳۸۷ تنزل پیدا کرده است. بررسی‌ها حاکی از آن است که طی دوره مورد مطالعه درآمدهای پایدار (مستمر) دارای یک روند نزولی و درآمد‌های ناپایدار دارای افزایش چشمگیری بوده است. بنابراین، با توجه با بارز بودن نقاط ضعف در شهرداری شاهده می‌توان گفت استفاده از سیستم مدیریت شهری نوین، مشارکت مردم در اداره امور شهر، طرح ایجاد مراکز چند منظوره آموزشی، تفریحی، فرهنگی، هنری، تعریف پروژه‌های درآمدزا و مشارکت با بخش خصوصی، تخصیص اعتبارات عمرانی به صورت یکسان و برابر، برای تمام سرفصل‌های بودجه‌ای و برنامه‌ریزی بلندمدت، به عنوان استراتژی‌هایی هستند که شهرداری را در برای کسب درآمدهای پایدار یاری خواهد کرد.

واژه‌های کلیدی: اثربخشی، تراز مالی (درآمد - هزینه)، مدیریت شهری، کارایی، عملکرد شهرداری، شهر شاهده

۱- مقدمه

۱-۱- طرح مسأله

هر چند شهرنشینی در جهان از سابقه ای دیرینه برخوردار است، اما ایجاد و گسترش شهرهای نوین عمدتاً متأثر از انقلاب صنعتی در قرن نوزدهم صورت پذیرفت (شرزه ای، ۱۳۸۷: ۲۴). در این زمان با گسترش شاهراهها، اختراع ها، تمرکز صنایع، مهاجرت‌های روستایی، تراکم جمعیت و آلودگی، دگرگونی های اساسی در ساختار و بافت شهرها به وجود آمد (زیاری، ۱۳۸۲: ۹). به گونه ای که این تحولات سبب شده است تا در دهه های اخیر مدیریت شهری در ایران به طور فزاینده ای با چالشهای فراوانی شود که ناشی از این عوامل گوناگون اجتماعی، فرهنگی، سیاسی، اجرایی، مالی و حقوقی است (معزی مقدم، ۱۳۸۱: ۴۱). بدیهی است که یکی از مسائلی که بر ابعاد مشکلات و معضلات حاضر افزوده، رشد و توسعه سریع و شتابزده و غالباً بی رویه شهرها به واسطه رشد سریع جمعیت شهری بوده است (معاونت عمرانی دفتر برنامه ریزی وزارت کشور، ۱۳۸۱: ۱۱). وجود بیش از ۶۰ درصد از جمعیت کشور در شهرها، بالاتر بودن نرخ رشد جمعیت شهری نسبت به نرخ رشد جمعیت ملی و اختصاص درآمد بسیار بالایی از ارزش افزوده و اشتغال کشور به شهرها، نشان از جایگاه اقتصاد شهری در ایران دارد (قادری، ۱۳۸۵: ۲۲). از دید اقتصاد شهری عواملی چون گسترش دامنه فعالیت های شهرداری ها و ارتقای سطح انتظارات مردم از آنها و مشکلات ناشی از افزایش جمعیت شهری نیاز به گسترش منابع مالی و درآمدی شهرداریها را بیشتر می کند (قلعه دار، ۱۳۸۲: ۲). بنابراین در میان بخشهای

مختلف مدیریت شهری، تامین منابع مالی و درآمدی شهرداری ها اهمیت ویژه ای دارد زیرا از یک سو کسب درآمد شهرداری ها تأثیر عمده ای در ارائه خدمات به شهروندان دارد و از سوی دیگر فقدان درآمد کافی نه تنها سبب عدم ایجاد خدمات ضروری در شهر می شود بلکه اساساً اجرای تمامی طرح ها و برنامه های شهری را با مشکل مواجه خواهد ساخت (جمشید زاده، ۱۳۸۲: ۲۹). طرح موضوع خودکفایی و خوداتکایی شهرداری ها در سال ۱۳۶۲ بی توجه به مبانی نظری حاکم به روابط مالی دولت و شهرداری ها و ادامه این سیاست در سالهای بعدی، شهرداری های کشور را در شرایط بغرنجی قرار داده و شماره معکوس برای کاهش سهم آنها از بودجه دولت آغاز شد. به دنبال کاهش وابستگی درآمدی شهرداری ها به دولت و با توجه به تشدید مسائل و مشکلات شهرها در نتیجه رشد جمعیت و مهاجرت ها، حجم زیاد تقاضا برای خدمات شهری و اتکای شهرداری ها به درآمدهای ناپایدار شرایط کار را برای متولیان امور در شهرداری ها دشوار کرده است (نجاریان بهنمیری، ۱۳۷۸: ۲). بنابراین عدم برخورداری از منابع مستمر درآمدی - حداقل برای پاسخگویی به هزینه های دائمی - برنامه ریزی مالی و بودجه ای شهرداری ها را مختل و با این روند منابع درآمدی فعلی جوابگوی هزینه های رو به تزاید شهرداری ها را در سالهای آتی نخواهد کرد (صفری، ۱۳۸۳: ۲۳). در نتیجه امروزه برای شهرداری ها نیاز به توسعه فرآیند تصمیم گیری که بتواند امکان تدوین اجرای استراتژیهای فعال در مقابله با شرایط متحول را فراهم نماید، شدیداً احساس می شود به گونه ای که از یک سو انتظار مردم افزایش یافته است و آنان خواهان انواعی از سیستم های

۱-۲- اهمیت و ضرورت

شناخت و مشکلات مرتبط با زندگی شهری، اعم از برنامه ریزی اداره امور شهری، حداقل از چند نظر حائز اهمیت بوده و می تواند مثر و ثمر واقع شود. یکی از این موارد شناخت زندگی شهری به صورت علمی و منطبق با واقعیت (یعنی آن گونه که هست) است، دوم شناخت دقیق و علمی امکانات شهری و مورد سوم محقق را با مسائل و تنگناهای اداره امور شهری آشنا نموده و خود به خود راه را برای برنامه ریزی علمی و واقعی در جهت رفع این مشکلات و تنگناها هموار می سازد. این موارد نهایتاً می تواند به بهبود زندگی شهری از طریق ترمیم وضعیت شهرداری ها منجر شود (دفتر برنامه ریزی وزارت کشور، ۱۳۷۴: ۵۴). از آن جایی که هیچ برنامه ای بدون بودجه و اعتبار کافی به مرحله اجرا در نمی آید، هیچ برنامه ای نیز بدون پول و امکانات مالی مفهوم پیدا نمی کند. هر زمان که بحث پول، هزینه و درآمد مطرح می شود تنظیم امور مالی و تعیین عملکرد و استخراج نتایج حاصل از عملیات مالی به میان می آید که با ارزیابی و کنترل فعالیت ها مجموعاً نظام مالی دولت را تشکیل می دهند. برای ایجاد راههای درآمدزا نیاز به هزینه است و آن نیز به انواع مختلف انجام می گیرد. پس هر دریافتی به عنوان درآمد تلقی نمی شود چون هزینه هایی را در بردارد و این هزینه ها می تواند خرد یا کلان باشد که درصد هر کدام متفاوت است. بنابراین، در باب ضرورت و اهمیت این پژوهش همین بس که با بررسی تراز مالی (درآمد - هزینه) شهرداری شاهدهی، راهکارهای جدیدی را جهت کسب منابع درآمدی پایدار و مستمر ارائه می شود تا بتوان بر اساس این ویژگی های مطلوب بودن و استمرار داشتن منابع درآمدی یک برنامه ریزی مستمر جهت بهبود

مدیریتی و برنامه ریزی شهری اند، که در دسترس بوده و در مقابل نیازهای آنان پاسخگو و مسئول باشند و از سوی دیگر منابع مالی و دیگر منابع شهرداری ها هر روز محدودتر می شود و نوآوری در فن آوری حیطه مداخله شهرداری ها را دچار تغییرات عدیده ای نموده است به گونه ای که مشکلات اجتماعی و کالبدی شهرها پیچیده تر شده و نیاز به هماهنگی در برنامه ریزی فزونی یافته است (دفتر مطالعات برنامه ریزی شهر تهران، ۱۳۷۱: ۸۵). تجربه شهرداری های کشورهای پیشرفته در زمینه شیوه کسب درآمد و تامین هزینه های شهر حاکی از انجام مطالعات گسترده در زمینه دستیابی به استراتژی های کارآمد جهت تامین منابع درآمدی جدیدی برای تامین هزینه های شهر و شهرداری می باشند. همچنین در اکثر شهرداری های کشورمان اولین محدودیت برای حل مسائل شهری و ناکارآمدی خدمات رسانی به شهروندان ناشی از فقدان منابع مالی کافی بوده است و از آن جایی که منابع درآمدی پایدار سهم ناچیزی در تامین مالی شهرداری ها دارند بنابراین درآمد شهرداری ها باید در ماهیت خود به سمت منابع پایدار، منظم و قابل وصول حرکت کند و منابع درآمدی ناپایدار جای خود را در ردیف های درآمدی شهرداری ها به منابع پایدار، مستمر و قابل وصول بدهد (علی آبادی و معصوم، ۱۳۸۰: ۸). در همین راستا این مقاله با نگاهی به ساختار تراز مالی (درآمد - هزینه) شهرداری راهکارهای جدیدی جهت تامین منابع درآمدی جدید و پایدار برای شهرداری شاهدهی جهت ارائه خدمات شهری مطلوب تر به شهروندان ارائه خواهد کرد.

وضعیت شهر و شهرداری و همچنین آسایش شهروندان تهیه و تدوین نمود.

۳-۱- اهداف

- شناسایی منابع درآمدی و انواع هزینه‌های شهرداری شاهدهیه؛
- تعیین میزان عملکرد سالانه شهرداری شاهدهیه از طریق انجام هزینه؛
- مقایسه تطبیقی درآمد و هزینه شهرداری شاهدهیه؛
- بررسی و شناخت مطابقت هزینه‌های شهرداری شاهدهیه با نیازها و اولویت‌ها.

۴-۱- پیشینه پژوهش

اولین محدودیت برای حل مسائل شهری و ناکارآمدی خدمات رسانی به شهروندان ناشی از فقدان منابع مالی کافی است. صاحب‌نظران مسائل مالی عمومی معیارها و راهکارهای متفاوتی برای تامین منابع درآمدی شهرداری‌ها ارائه کردند. آیت الهی (۱۳۸۷) برابر بررسی‌های انجام داده به این نتیجه رسیده که مهمترین منابع مالی شهرداری‌های فرانسه را مالیات و عوارض و بعد از آن کمکهای دولتی در قالب بودجه‌های جاری حکومت‌های محلی و تاسیسات و تجهیزات محلی و نهایتاً استقرار تشکیل می‌دهد (آیت الهی، ۱۳۸۷: ۱۷). اوسولیوان (۲۰۰۰) بر این باور است که ترکیب بهینه منابع مالی شهرداری‌ها مجموعه‌ای از فروش کالا و خدمات شهری، انواع مالیات و عوارض و کمک‌های مالی دولت مرکزی است. او همچنین با مقایسه‌ای که بین شهرداری شهر تهران و شهرداری‌های آمریکا انجام داد به این نتیجه رسید که بیشترین منبع درآمدی شهرداری شهر تهران ناشی از بخش

زمین و ساختمان (فروش تراکم) است و کمکهای دولتی درصد خیلی کمی را تشکیل می‌دهد در حالی که درصد قابل ملاحظه‌ای از درآمد‌های شهرداری‌های آمریکا از منبع کمک‌های دولتی است (O.Sullivan, 2003, 451). پچمن (۱۹۸۷) در ارزیابی مالیات‌ها به عنوان یک منبع عمده درآمدی، سه هدف عمده انتقال منابع از بخش خصوصی به بخش عمومی، توزیع منصفانه هزینه‌ها بین سطوح مختلف، و افزایش رشد اقتصادی برای مالیات‌ها را ارائه کرده است (Pechman, 1987, 131-135). معزی مقدم (۱۳۸۱) در مقاله‌ای تحت عنوان شیوه‌های تامین منابع درآمدی شهرداری‌ها روش‌های کسب درآمد شامل فروش مستقیم خدمت، اخذ مالیات محلی، کمک‌های دولتی، وام و استقراض را از منظر معیارهای بهینگی و سپس عدالت مورد ارزیابی دقیق قرار داده و سپس به کفایت آن منبع تامین مالیاتی توجه کرده و آنها را ساده‌ترین و زودیاب‌ترین روش‌های کسب درآمد معرفی نموده است (معزی مقدم، ۱۳۸۱: ۷). عابدین درکوش (۱۳۸۲) در پژوهشی تحت عنوان مدیریت مالی شهر به این نتیجه رسیده است که شهرداری‌ها برای تامین مخارج خود، هم باید از منابع مالی داخلی و هم منابع مالی دولت بهره‌مند شوند ولی با بزرگتر شدن اندازه شهر، سهم کمک‌های دولتی می‌تواند کاهش یابد (عابدین درکوش، ۱۳۸۲: ۹). علی‌آبادی و معصوم (۱۳۸۰) با بررسی منابع درآمدی شهرداری‌ها به این نتیجه رسیده که منابع درآمدی پایدار سهم ناچیزی در تامین مالی شهرداری‌ها دارند بنابراین درآمد شهرداری‌ها باید در ماهیت خود به سمت منابع پایدار، منظم و قابل وصول حرکت کند و منابع درآمدی ناپایدار جای خود را در

نامه ها، طرح های پژوهشی و سایر اسناد و مدارک می باشد. از سوی دیگر برای جمع آوری اطلاعات و داده های تحقیق از تفریح بودجه شهرداری شهاده استفاده شده است. جامعه آماری مردم، مسئولان و مدیران شهرداری شهاده است. در مرحله اول با توجه به اطلاعات موجود به بررسی ساختار تراز مالی (درآمد - هزینه) شهرداری شهاده پرداخته شده و سپس برای تجزیه و تحلیل اطلاعات از روش های آمار استنباطی ضریب رگرسیون خطی ساده و تحلیل واریانس استفاده شده است. برای ترسیم نمودارها و منحنی ها و محاسبه داده های آماری تحقیق از نرم افزار رایانه ای Excel و Spss استفاده شده است. نهایتاً برای افزایش درآمدهای پایدار و کاهش هزینه های شهرداری به ارائه پیشنهادات پرداخته شده است.

۱-۷- معرفی متغیرها و شاخص های

با توجه به اهداف مورد نظر این پژوهش و مولفه های مورد بررسی، متغیرهای پژوهش درآمدها و هزینه های شهرداری شهاده به تفصیل ریزکدهای درآمدی و هزینه ها است.

۱-۸- محدوده و قلمرو پژوهش

با توجه به اینکه هر تحقیقی باید به ابعاد مکانی و موضوعی محدود گردد قلمرو مکانی این مقاله به شهرداری شهر شهاده به عنوان شهر متصل به شهر یزد محدود شده است و قلمرو موضوعی و آنچه در این پژوهش کانون اصلی توجه است مساله منابع درآمد و هزینه (تراز مالی) شهرداری شهاده است.

ردیف های درآمدی شهرداری ها به منابع پایدار، مستمر و قابل وصول دهد (علی آبادی و معصوم، ۱۳۸۰: ۸). رزازیان (۱۳۸۷) مناسبترین منبع درآمدی در حوزه اقتصاد شهری را کارآمد نمودن نظام تشخیص اقتصادی منابع می داند که زیربنای رشد اقتصادی را برای همه شهرداری ها فراهم می سازد و عواملی چون نیروی انسانی کارآمد، ساختار سازمانی مناسب، آموزش تخصصی و حرفه ای مدیران، ایجاد و توسعه بانک اطلاعات و ضوابط و آئین نامه ها و دستور کارهای اجرایی در حوزه درآمدی می تواند سبب کارآمدی این نظام گردد (رزازیان، ۱۳۸۷: ۴۵). جمشید زاده زیازی (۱۳۸۰) بر این باور است مالیات و وضع عوارض بر املاک و دارائیهای غیر منقول - اعم از واحدهای صنعتی، مسکونی، تجاری، تفریحی، زمین و جزء اینها - می تواند منبع درآمدی مناسبی برای شهرداری ها باشد و شهرداری های ایران می توانند با استفاده از تجارب سایر کشورها در جهت چگونگی وصول این منبع درآمدی در جهت تامین منابع جدید درآمدی استفاده کنند (جمشید زاده زیازی، ۱۳۸۰: ۵۷).

۱-۵- سؤالها و فرضیهها

- بین افزایش درآمد شهرداری شهاده و عرضه خدمات شهری به شهروندان رابطه وجود دارد.

۱-۶- روش تحقیق

نوع تحقیق کاربردی و روش بررسی آن «توصیفی - تحلیلی» است. جهت گردآوری اطلاعات از روش کتابخانه ای (اسنادی) استفاده شده است. بنابراین ابزار جمع آوری اطلاعات در مرحله اول می تواند کتاب، مجلات معتبر و مرتبط، ماهنامه ها، پایان

۲- مفاهیم، دیدگاه‌ها و مبانی نظری

۱-۲- ساختار درآمدی شهرداری‌ها از آغاز تاکنون

از تأسیس بلدیة در سال ۱۲۸۶ (ه.ش) تا تصویب قانون جدید شهرداری در سال ۱۳۰۹ هر چند در زمینه تأمین هزینه های شهری، قوانینی وضع گردیده اما درآمد حاصل از آنها درصد زیادی از بودجه شهرداری‌ها را شامل نمی‌شود و بیشتر اتکای آن‌ها بر روی کمک‌های دولت بود است. قانون مالیات بلدی بر وسائیل نقلیه، قانون تعیین مقبره نادرشاه، قانون مالیات مستقالات و ... که در مجلس شورای ملی وقت به تصویب رسیدند، مبین آن است که ضوابط ثابت و مستمر برای تأمین درآمد شهرداری‌ها وجود نداشته و دولت به صورت موضعی سعی در حل مشکلات آنها نموده است. از سال ۱۳۰۹ تا سال ۱۳۳۴ نیز به دلیل وابستگی شدید شهرداری‌ها به مرکز و وزارت کشور کوچکترین گامی جهت اصلاحات اساسی در سیستم و روش‌های مالی، اداری و خدماتی شهرداری‌ها برداشته نشد. شاید بتوان گفت اولین سیاست در جهت حرکت به سمت خودکفایی شهرداری‌ها در برنامه هفت ساله دوم عمرانی (۴۱-۱۳۳۴) مطرح شد و مقرر گردید در صورتی که شهرداری‌ها ۵۰ درصد هزینه اجرای یک طرح را تأمین کنند، ۵۰ درصد بقیه به صورت بلاعوض از محل اعتبارات عمرانی کشور تأمین و پرداخت شود. این اقدام نیز عملاً به اصلاح امور مالی شهرداری‌ها کمکی ننمود. این وضعیت که حاکی از ناتوانی سیستم شهرداری‌ها در زمینه جذب درآمدهای محلی بود، وابستگی شدید آنها به منابع دولتی را مشخص‌تر می‌ساخت. در برنامه‌های عمرانی بعدی نیز اقدامی جز پرداخت کمک‌های بلاعوض یا وام به شهرداری‌ها صورت نگرفت و

اتکای آنها به دولت را بیشتر و بیشتر ساخت. نتیجه این امر مشکلات به وجود آمده برای شهرداری‌ها جهت اتکا به منابع محلی در سال‌های بعدی بود. بعد از پیروزی انقلاب اسلامی سیاست خودکفایی شهرداری‌ها به طور جدی در دستور کار قرار گرفت و در قانون بودجه سال ۱۳۶۲ مقرر گردید شهرداری‌ها طی یک برنامه ریزی سه ساله به خودکفایی برسند. به دنبال آن سهم بودجه شهرداری‌ها از اعتبارات دولتی از بیش از ۵۰ درصد به حدود ۲۰ درصد در سال ۱۳۶۷ و به کمتر از ۱ درصد در سال ۱۳۸۵ کاهش یافت. هر چند در طی این سال‌ها پیشنهادهای چون انتقال ارزش افزوده ناشی از تعیین کاربری‌های شهری به توسعه و عمران شهری و تعیین مالیتهای محلی و انتقال آن به شهرداری‌ها نیز در راستای برنامه‌های توسعه جهت حل مشکلات مالی شهرداری‌ها مطرح گردید، اما به دلیل بی‌توجهی به آنها شهرداری‌ها را با افزایش جمعیت شهرنشین و رشد تقاضا برای خدمات شهری مواجه بودند با مشکلات دوچندانی روبرو نمود. همچنین این امر یعنی کاهش سهم دولت در بودجه شهرداری‌ها با وجود کمبود منابع مالی مورد نیاز در انجام خدمات و عمران شهری و عدم تفویض اختیارات لازم به شهرداری‌ها، تناقضی جدی برای مدیریت شهری در کشور به وجود آورد. این امر باعث گردید تا شهرداری‌ها به دنبال راهکارهایی هر چند نامناسب برای کسب درآمدهای بیشتر جهت انجام وظایف سنگین خود باشند. از جمله راهکارهایی که پس از پیروزی انقلاب اسلامی مورد توجه خاص قرار گرفتند، وضع عوارض بر محصول نهایی کارخانجات و موسسات تولیدی و فروش تراکم و کاربری‌ها بودند که تبعات سوء کالبدی، اقتصادی،

وجوه اموال شهرداری (حدود ۲/۳ درصد) بوده است (مهندسین مشاور هامونپاد، ۱۳۸۳: ۶۲-۵۱). حدود ۸۵ درصد درآمد شهرداری در شهرهای کشورهای در حال توسعه منتخب از سه منبع اصلی درآمد یعنی عوارض، فروش خدمات و کمک های بلاعوض حاصل می شود که همان منبع اصلی درآمد در شهرداری های ایران هستند. سهم بسیار ناچیز کمک های بلاعوض در بودجه شهرداری کلانشهرهای ایران باعث بالا رفتن سهم عوارض و فروش خدمات گردیده است. ۴۷/۲۷ درصد از کل عوارض در شهرهای کشورهای در حال توسعه از مالیات املاک و مستغلات به دست می آید که در کلانشهرهای ایران تحت عنوان عوارض نوسازی تنها حدود ۲ درصد از کل عوارض دریافتی را شامل می شود در حالیکه نزدیک به ۸۰ درصد کل عوارض از عوارض بر ساختمان ها و اراضی به دست می آید که در منابع درآمدی سایر کشورها چندان جایگاهی ندارد (صفری، ۱۳۸۳: ۳۳۶).

۳- یافته های پژوهش

۳-۱- بررسی روند منابع درآمدی شهرداری شهاده شرایط محلی و امکانات موجود به منظور اداره شهر به طرق مختلفی به کسب درآمدهای مختلفی اقدام نموده است. مهمترین منابع تامین درآمد شهرداری شهاده طی سالهای ۸۷-۱۳۸۰ شامل هفت فصل درآمدی به شرح جدول (۱) است. بررسی های صورت گرفته از کدهای درآمدی شهرداری نشان می دهد که درآمدهای ناشی از عوارض عمومی از ۴۹/۷ درصد از کل درآمدهای کسب شده طی دوره مورد مطالعه در سال ۱۳۸۰، به ۲۹/۴ درصد در سال ۱۳۸۷

اجتماعی و سیاسی زیادی را به همراه داشتند. دریافت عوارض از محصول نهایی کارخانجات از یک سو تنها به شهرهایی اختصاص می یافت که دارای کارخانه بوده و بقیه شهرها از آن محروم بودند و از سوی دیگر باعث بالا رفتن قیمت محصولات داخلی و عدم توان رقابت آنها با محصولات خارجی گردید و اثرات سوئی را بر تولیدات و اشتغال داخلی بر جای گذاشت. فروش تراکم و کاربری نیز تبعات نامطلوبی چون افزایش قیمت مسکن و به تبع آن افزایش قیمت سایر کالاها و خدمات، شدت یافتن بورس بازی زمین، گسترش حاشیه نشینی و ساخت و ساز در بازار غیررسمی، بالا رفتن تراکم جمعیت در شهرهای بزرگ، آلودگی های زیست محیطی، معضلات ترافیکی، افزایش فساد اداری و .. را به همراه داشت. در طی سال های ۱۳۷۱ تا ۱۳۸۵ بیشترین سهم درآمد شهرداری ها را درآمد حاصل از عوارض ساختمان ها و اراضی (شامل عوارض نوسازی، عوارض بر ساختمانها و اراضی در سطح شهر، عوارض بر پروانه های ساختمانی، عوارض بر تراکم و تفکیک اراضی، عوارض حذف پارکینگ، عوارض بر بالکن و پیش آمدگی، عوارض بر معاملات غیرمنقول، عوارض قطع اشجار، ۸۰ درصد عوارض و درآمدهای وصولی و عوارض حق تشرف) که میانگین ۴۹ درصد داشته است. البته با توجه به سهم کمتر شهرداری های کوچک، این درصد حاصل شده است در حالی که در طی این سال ها بعضا میزان درآمدی در بودجه برخی از شهرداری های بزرگ کشور به بیش از ۷۵ درصد نیز رسیده است. اما پایین ترین سهم از درآمد شهرداری (بجز سهمیه از پرداخت های وزارت کشور) عوارض توأم با مالیات و درآمد سایر دستگاهها (میانگین ۴/۵ درصد) و درآمد حاصل از

گونه ای که از ۱۲/۶ درصد در سال ۱۳۸۱ به ۱/۴ درصد در سال ۱۳۸۷ تنزل پیدا کرده است. مطابق جدول (۲-۴)، درآمدهای ناشی از عوارض عمومی شامل وصولی توسط سایر موسسات، عوارض بر ساختمان‌ها و اراضی، عوارض بر حمل و نقل و ارتباطات و عوارض بر پروانه‌های کسب و فروش و خدماتی است که عوارض بر حمل و نقل و ارتباطات تنها در سالهای ۱۳۸۰ و ۱۳۸۱ جزء منابع درآمدی شهرداری بوده و در طی سال‌های بعدی هیچ درآمدی از این طریق کسب نشده است. همچنین عوارض بر ساختمان‌ها و اراضی با رشدی برابر با ۴۶ درصد از ۱۱,۷۸۴,۰۱۸ تومان در سال ۱۳۸۰ به ۲۴۴,۰۱۵,۰۲۲ تومان در سال ۱۳۸۷ افزایش یافته است به گونه ای که بیشترین سهم را در افزایش درآمدهای ناشی از عوارض عمومی (مستمر) داشته است اما این منبع درآمدی بیشتر به عنوان یک منبع درآمدی ناپایدار است که بستگی به شرایط اقتصادی زمین و مسکن در شهر دارد. در رابطه با درآمدهای ناشی از عوارض اختصاصی، ریز کد سهمیه از عوارض وصولی متمرکز بیشترین سهم را در افزایش درآمد این کد درآمدی داشته است. هر چند که ریز کد دیگر آن یعنی وصولی‌های شهرداری و سایر موسسات در بخش‌هایی چون عوارض پارکینگ، عوارض سالیانه بر خودروها همواره از یک روند صعودی برخوردار بوده و از ۲,۰۶۲,۰۳۰ میلیون تومان در سال ۱۳۸۰ به ۴۲,۶۲۳,۵۸۲ تومان در سال ۱۳۸۷ افزایش یافته است و ادامه این روند سبب تسلط این منبع درآمدی بر وصولی‌های متمرکز خواهد شد (جدول ۲-۴). در مجموع روند مطالعه شده حاکی از افزایش درآمد شهرداری شاهدیه طی سال‌های ۸۷-۱۳۸۰ است به

کاهش یافته است. مهمترین دلیل این روند نزولی را می‌توان از یک سو عدم کسب درآمد در برخی از زیرکدهای این منبع درآمدی مانند عوارض بر حمل و نقل و ارتباطات و از سوی دیگر دانست. درآمدهای ناشی از عوارض اختصاصی نیز در سال ۱۳۸۰ از ۰/۷ درصد از کل درآمدهای حاصله به ۱۶/۵ درصد در سال ۱۳۸۷ افزایش یافته است. این کد درآمدی به عنوان یکی از منابع ناپایدار درآمدی طی دوره مورد مطالعه نوسانات زیادی داشته و به طور متوسط ۱۶/۴ درصد از کل درآمدهای شهرداری شاهدیه را طی سال‌های مختلف شامل شده است. بررسی‌ها حاکی از آن است که طی دوره مورد مطالعه درآمدهای پایدار (مستمر) دارای یک روند نزولی و درآمد‌های ناپایدار دارای افزایش چشمگیری بوده است. به گونه ای که این افزایش در کدهای درآمدی اعانات و هدایا و دارایی‌ها، فروش اموال شهرداری و بهاء خدمات و درآمدهای موسسات غیرانتفاعی به وضوح به چشم می‌خورد. درآمدهای ناشی از اعانات و هدایا و دارایی‌ها از ۱۱/۶ درصد در سال ۱۳۸۰ با نرخ رشد ۳۹ درصد در سال به ۲۶/۹ درصد در سال ۱۳۸۷ افزایش یافته است. البته باید در نظر داشت که این افزایش بیشتر ناشی از درآمدهای اتفاقی یا درآمدهایی که به موجب قانون به شهرداری تعلق گرفته مانند جریمه کمیسیون ماده ۱۰۰، درآمدهای حاصل از تغییر کاربری می‌باشد و درآمدهایی چون کمک‌های اهدایی اشخاص و سازمان‌های خصوصی عملاً از سال ۱۳۸۶ به بعد به طور کامل قطع شده است. درآمدهای ناشی از کمک‌های دولتی نیز طبق برنامه خودکفایی شهرداری‌های کشور، در شهرداری شاهدیه یک روند نزولی طی سال‌های ۸۷-۱۳۸۱ بوده است به

نایابدار است و بر اساس این درآمدهای نایابدار نمی توان برنامه ریزی مستمری را برای شهرداری جهت مدیریت بهینه شهر شهاده تهیه و تدوین نمود.

طوری که از ۲۲۶,۲۳۶,۱۹۱ تومان در سال ۱۳۸۰ به ۱,۶۱۲,۹۹۵,۶۳۲ تومان در سال ۱۳۸۷ رسیده است. اما باید گفت این افزایش درآمد بیشتر متکی به درآمدهای

جدول ۱- میزان و درصد درآمدهای شهرداری شهاده طی سالهای ۸۷-۱۳۸۰. (ارقام میزان درآمد به ریال است)

سال	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۸۷
منابع درآمدی	۶۳,۴۵۸,۷۳۳,۳۳۱	۶۵,۶۷۸,۸۸۸,۱۷۱	۶۳,۴۵۸,۸۸۸,۱۷۱	۱۷۳,۱۵۴,۱۰۰,۴۱۱	۸۱۷,۸۷۶,۶۱۳,۳۶۱	۶۳۰,۴۳۷,۰۰۰,۴۵۴	۱,۵۱۸,۸۸۸,۳۳۳,۳۳۳	۱,۶۱۲,۹۹۵,۶۳۲
درآمد ناشی از عوارض عمومی	-	۳۳/۴	۵۹/۱	-۱۸/۲	۵/۴	۴۴/۲	۳/۸	۳۰/۷
درآمد ناشی از عوارض اختصاصی	۳۰,۳۰۸,۸۱۰,۰۰۰	۱۱,۱۷۳,۳۶۳,۳۴۵	۱۰,۱۸۸,۴۵۸,۱۳۱	۵,۰۸۶,۷۴۵,۶۱۱	۵,۰۰۰,۷۱۶,۷۴۵	۳,۰۸۳,۳۱۱,۶۰۳	۵,۰۸۱,۳۷۱,۲۱۱	۱۰,۷۰۵,۳۵۰,۸۱۱
نرخ رشد سالانه	-	۵۹/۱	۴۶/۱	۷۲/۱	۳۱/۵	۲/۸	-۱۴/۲	۱/۶
بهاء خدمات و درآمد موسسات انتفاعی شهرداری	۱۰,۰۸۶,۷۴۵	۳,۷۸۶,۸۸۳	۱۰,۰۵۸,۵۷۸	۸,۶۵۴,۶۶۱	۱۰,۶۱۸,۷۴۵	۱۰,۰۴۵,۸۵۸	۱۰,۷۰۵,۳۵۰	۵,۷۱۷,۳۳۳,۳۳۳
نرخ رشد سالانه	-	۲۱/۹	۶۶/۲	۵۱/۶	۲۸/۷	۱۴۷/۸	۲۰/۹	۹۸
درآمد حاصل از وجوه و اموال شهرداری	۱۰,۰۰۰,۷۱۶,۵۱۱	۵,۱۳۵,۵۷۸,۳۷۱	۱۰,۰۰۰,۶۱۸,۷۴۵	۱۰,۰۰۰,۶۳۳,۳۳۳	۱۰,۰۰۰,۶۵۲,۱۱۱	۱۰,۰۰۰,۶۱۶,۵۱۱	۱۰,۰۰۰,۵۱۷,۲۱۱	۵,۸۸۵,۵۷۸,۳۳۳
نرخ رشد سالانه	-	۵۸/۳	-۳۰/۸	۷۶/۳	-۴۴	۱۰۱/۶	۵۰/۴	۹۲۱
کمک های اعطایی دولت و سازمان های دولتی	۱۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰	۱۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰	۱۳,۸۱۱,۱۱۰,۰۰۰	۱۰,۰۰۰,۵۱۷,۳۶۵	۱۰,۰۰۰,۸۳۷,۰۰۰	۰	۱۰,۰۰۰,۵۱۷,۳۶۵	۱۰,۰۰۰,۵۱۷,۳۶۵
نرخ رشد سالانه	-	۱۷/۲	۱۷/۶	-۱۵/۸	۱۵/۱	۰	۰	۷۲/۲
اعانات و هدایا و دارایی	۳,۶۳۱,۸۱۰,۰۰۰	۶,۸۸۰,۴۱۱,۶۶۱	۶,۸۸۰,۴۱۱,۶۶۱	۸,۸۸۰,۴۱۱,۶۶۱	۵,۳۵۵,۷۳۳,۳۳۳	۳,۸۵۰,۰۰۰,۰۰۰	۵,۵۱۱,۴۳۳,۳۳۳	۶,۳۸۰,۳۷۱,۳۳۳
نرخ رشد سالانه	-	۲۷/۷	۷۵/۲	۸۶/۲	۸۱/۳	۷۵/۱	-۷/۲	۱۳/۸
جمع کل درآمدها	۱,۱۶۱,۳۳۳,۳۳۳	۸,۱۱۰,۷۸۸,۳۳۳	۵,۳۸۵,۳۶۳,۳۳۳	۵,۵۸۶,۷۴۵,۶۶۱	۳,۱۵۸,۷۴۵,۶۶۱	۱,۳۵۳,۳۳۳,۳۳۳	۵,۵۸۱,۳۷۱,۲۱۱	۵,۸۸۵,۵۷۸,۳۳۳
نرخ رشد سالانه	-	۷۷/۵	۷۳/۹	۱۴/۸	۱۸/۵	۳۱/۸	۹/۸	-۰/۶۰

منبع: تفریغ بودجه شهرداری شهاده و محاسبات نگارندگان.

۳-۲- بررسی هزینه‌های جاری و عمرانی (برنامه‌ای)

شهرداری

همان گونه که درآمد شهرداری ها از منابع مختلف افزایش می یابد، هزینه های شهرداری نیز افزایشی متناسب با آن و در بسیاری موارد بیش از آن داشته است. افزایش حیطه و گسترش فعالیت‌های خدماتی و توسعه فعالیت‌های عمرانی شهرداری ها که دهه های اخیر افزایش چشمگیری داشته است، مستلزم صرف میلیاردها ریال اعتبار می باشد. توسعه سریع فیزیکی شهرها و افزایش وسعت، ضرورت بکارگیری نیروی انسانی بیشتر برای توسعه خدمات و سایر فعالیتها را باعث شده، در نتیجه در حال حاضر بخش قابل توجهی از درآمدهای شهرداری صرف هزینه های پرسنلی در رده های مختلف شغلی از کارگران ساده، ماهر و نیمه ماهر تا سطوح کادر اداری، خدماتی، نیروهای متخصص و کارشناس در رشته های مختلف می شود (مهندسین مشاور هامونپاد، ۱۳۸۳: ۱۳۷).

تنوع فعالیت‌های شهرداری و سازمان های وابسته به آن و حجم عظیم فعالیت های عمرانی و خدماتی سازمان های محلی، ضرورت تجهیز شهرداری ها و تشکیلات وابسته به آنها به انواع ماشین آلات، ابزارهای مورد نیاز، تامین هزینه های مربوط به پرداخت غرامت به مالکان اراضی واقع شده در طرح های توسعه شهری و صدها مورد دیگر، شهرداری را با مشکلات مالی بسیاری مواجه نموده است (همان منبع، ۱۳۸۳: ۱۲۷).

خرید ماشین آلات، قطعات یدکی مرتبط با تجهیز بخش آتش نشانی، افزایش بیش از حد قیمت اتوبوس

مورد نیاز جهت خدمات حمل و نقل عمومی باعث روی آوردن شهرداری ها به شیوه های مختلف درآمدی شده است.

با بررسی روند هزینه های جاری و عمرانی شهرداری می توان نحوه تخصیص سهم اعتبارات جاری و عمرانی را تشخیص داد. بررسی هزینه‌های جاری شهرداری در دوره ۸۷-۱۳۸۰ نشان می‌دهد که در تمامی دوره‌ها هزینه‌های وظیفه خدمات شهری بیشتر از هزینه‌های وظیفه خدمات اداری بوده است. در سال ۱۳۸۰ کل هزینه‌های جاری شهرداری بالغ بر ۹۲۶۳۱۱ هزار ریال بود که از این میزان ۵۴۰۲۰۶ هزار ریال به هزینه‌های وظیفه خدمات شهری و ۳۸۶۱۰۵ هزار ریال به هزینه‌های وظیفه خدمات اداری اختصاص یافته بود. در سال ۱۳۸۱ کل هزینه‌های جاری شهرداری به ۱۱۷۱۸۹۲ هزار ریال افزایش یافت که نشان دهنده افزایشی معادل ۲۶/۵ درصد است. روند رو به افزایش هزینه‌های جاری شهرداری با نرخ معادل ۲۴/۳ درصد در فاصله سال‌های ۸۲-۱۳۸۱، ۲۶/۲ درصد در فاصله سال‌های ۸۳-۱۳۸۲، ۲۹/۰۸ درصد در فاصله سال‌های ۸۴-۱۳۸۳، ۲۸/۱ درصد در فاصله سال‌های ۸۵-۱۳۸۴، ۱۶/۹ درصد در فاصله سال‌های ۸۶-۱۳۸۵، ۲۹ درصد در فاصله سال‌های ۸۷-۱۳۸۶ ادامه داشته است. با روند افزایشی مذکور بیشترین میزان هزینه‌های شهرداری در دوره ۸۷-۱۳۸۰ با رقمی معادل ۴۵۹۵۱۶۹ هزار ریال به سال ۱۳۸۷ مربوط می‌شود. جدول (۲) هزینه‌های جاری شهرداری را به قیمت جاری و به تفکیک هزینه‌های

شهرداری به ۴۵۸۵۶۷۶ هزار ریال افزایش یافته است که نسبت به سال قبل دارای رشدی معادل ۱۴۷/۲ درصد داشته است. روند رو به افزایش هزینه های عمرانی شهرداری با نرخ معادل ۲۹/۹ درصد در فاصله سال های ۸۳-۱۳۸۲، ۳۱/۲ درصد در فاصله سال های ۸۴-۱۳۸۳، ۳۰/۴ درصد در فاصله سال های ۸۵-۱۳۸۴، ۷/۱ درصد در فاصله سالهای ۸۶-۱۳۸۵ ادامه داشته است. بررسی ها نشان می دهد هر چند طی سال های ۸۶-۱۳۸۲، هزینه های عمرانی شهرداری شهاده دارای روند صعودی بوده است به گونه ای که از ۴۵۸۵۶۷۶ هزار ریال در سال ۱۳۸۲ به ۱۰۹۹۰۲۹۰ هزار ریال در سال ۱۳۸۶ افزایش یافته است. سیر صعودی درصد رشد هزینه ها نسبت به سال قبل به طور چشمگیری تنزل یافته است و از ۱۳۴/۳ درصد در طی سالهای ۸۱-۱۳۸۰ به ۷/۷ درصد در سال های ۸۶-۱۳۸۵ کاهش یافته است. در فاصله سال های ۸۷-۱۳۸۶ میزان هزینه های عمرانی شهرداری با نرخ معادل ۱۹/۲- درصد از ۱۰۹۹۰۲۹۰ هزار ریال به ۸۷۱۱۱۶ هزار ریال تنزل پیدا کرده است. همچنین طی سال های مورد مطالعه شهرداری شهاده هیچ گاه با کمبود هزینه مواجه نبوده است و همواره مبلغی را به عنوان موجودی آخر سال پس از کسر هزینه های انجام شده از درآمدهای کسب شده داشته است و این میزان همواره نسبت به سال قبل کمتر شده است (جدول ۲).

خدمات اداری و وظیفه خدمات شهری در دوره ۸۷-۱۳۸۰ نشان می دهد.

همچنین هزینه عمرانی شهر شهاده نیز در ۸ کد به شرح زیر دسته بندی شده اند: - برنامه ریزی توسعه شهری، - هدایت و دفع آب های سطحی، - برنامه بهبود عبور و مرور شهرها، - برنامه ایجاد تأسیسات حفاظتی شهرها، - برنامه بهبود محیط شهری، - برنامه ایجاد اماکن و فضاهای ورزشی، تفریحی و فرهنگی، - برنامه ایجاد سایر تأسیسات و تسهیلات شهری، - برنامه ایجاد تأسیسات درآمدزا.

در بین کدهای هزینه های عمرانی، برنامه بهبود عبور و مرور شهرها در سال های دوره ۱۳۸۴ و ۱۳۸۷، برنامه توسعه شهری نیز در سال های ۱۳۸۵، و ۱۳۸۶ بیشترین میزان از هزینه های عمرانی را به خود اختصاص داده است. برنامه ایجاد تأسیسات حفاظتی شهرها و برنامه ایجاد اماکن و فضاهای ورزشی - تفریحی و فرهنگی نیز طی سال های ۸۷-۱۳۸۰ کمترین میزان از هزینه های شهرداری را شامل شده است. همچنین در زمینه برنامه ایجاد تأسیسات درآمدزا در سال های مورد مطالعه هزینه زیادی را به خود اختصاص نداده است.

کل هزینه های عمرانی شهرداری در سال ۱۳۸۰ معادل ۷۹۱۳۵۰ هزار ریال و در سال ۱۳۸۱ برابر با ۱۸۵۴۵۲۴ هزار ریال بود که نشان دهنده رشدی معادل ۱۳۴/۳ درصد است در سال ۱۳۸۲ هزینه عمرانی

جدول ۲- بررسی هزینه های جاری عمرانی شهرداری شاهدهیه طی سالهای ۸۷-۱۳۸۰. (ارقام به ریال است).

متوسط نرخ رشد	مجموع هزینه های شهرداری شاهدهیه								سال	هزینه ها
	۱۳۸۷	۱۳۸۶	۱۳۸۵	۱۳۸۴	۱۳۸۳	۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۰		
										هزینه های جاری
	۸۱۵۳۰۳۳۱	۵۰۱۱۱۶۸۱۱	۵۱۵۳۰۸۸۱۰	۳۱۶۸۰۸۸۵	۶۳۰۳۰۱۳۸	۷۸۵۳۰۳۳۱	۱۱۱۱۱۱۱۱	۶۸۰۳۰۳۳۱	۳۸۷	هزینه های اداری
۲۰/۴	۲۴/۹	۸/۴	۱۱	۲۵/۹	۲۱/۶	۱۸/۳	۳۳/۲	-		نرخ رشد سالانه
	۸۶۱۱۱۶۰۶۱	۴۳۳۰۰۸۸۳۳	۵۱۶۱۰۲۷۰۰۲	۱۳۰۸۷۵۳۳۱	۱۰۶۷۸۵۵۰۱	۷۱۶۳۵۳۳۱	۷۳۱۰۳۳۵۳	۷۰۳۰۲۰۳۰		خدمات شهری
۲۸/۹	۳۰/۸	۲۱/۳	۳۹/۲	۳۱/۲	۲۹/۵	۲۹	۲۱/۷	-		نرخ رشد سالانه
	۵۵۱۱۱۱۱۷۷	۵۵۳۰۶۱۶۰۶۰۱	۱۵۱۱۱۱۱۰۰۱	۸۵۱۳۶۸۱۷۸	۵۵۶۶۱۶۵۵	۶۵۱۱۱۱۱۷۵۳	۱۸۵۳۱۶۳۷۱	۱۶۱۰۵۱۶۸		هزینه های عمرانی
۵۲/۹	-۱۹/۲	۷/۷	۳۰/۴	۳۱/۲	۲۹/۹	۱۴۷/۲	۱۴۳/۳	-		نرخ رشد سالانه
	۰۰۶۶۱۰۸۶۱	۰۰۷۱۸۸۷۶۳	۱۱۳۳۸۶۱۷۵	۵۸۵۷۸۱۰۰۱	۵۸۱۳۷۰۰۱	۰۰۳۳۸۶۵۷	۱۷۸۰۸۱۰۰۲	۰۰۶۰۳۸۱۱		برنامه ریزی توسعه شهری
۹۰/۲	-۳۹/۳	-۱۵/۸	۱۸/۶	۳۴/۴	۷/۶	۳۱/۴	۷۵/۱	-		نرخ رشد سالانه
	۰۰۰۸۳۳۱۱	۰۰۵۳۱۰۶	۰۰۰۸۸۱۱	۰۰۳۳۳۳۵	۱۱۱۷۰۳۳	۵۸۸۷۶۶۱	۰۰۶۸۳۳۳	۰۰۰۳۳۳۳۱		برنامه دفع آبهای سطحی شهری
۷۱/۱	۱۹/۱	۵/۴	۱۵/۹	۵۵/۷	۲۲/۷	۳۵۰	-۶۹/۱	-		نرخ رشد سالانه
	۱۸۰۰۱۸۵۵۳	۵۳۵۳۳۳۳۳	۱۶۶۸۸۸۸۳	۶۰۱۶۸۸۸۸۱	۷۱۶۳۵۳۰۰۱	۸۳۵۳۱۷۸۱	۶۸۰۵۶۸۱۳۱	۶۸۳۳۳۰۱۱۵		برنامه حمل و نقل و عبور و مرور
۳۹/۴	۵/۵	-۲/۷	۴	۲۲	۳۸/۹	۳۲/۳	۱۷۱/۳	-		نرخ رشد سالانه
	۵۸۷۳۱۳۰۳	۶۶۳۳۳۳۳۵	۰۰۵۳۳۳۱۵	۱۶۶۸۸۸۸۳	۱۶۸۸۰۸۶۵	۵۳۱۶۷۶۵	۰۸۵۳۳۳۳۱	۷۸۰۷۵۳۳۱۵		برنامه بهبود محیط شهری
۶۰/۲	-۴/۲	۴/۵	۱۹	-۲۷/۵	-۵۱	۲۵۱/۱	۲۳۰	-		نرخ رشد سالانه
	۶۰۳۳۳۳۳۱	۰۸۶۶۶۶۶۶۱	۱۶۳۳۳۳۳۳۱	۵۳۳۳۳۳۳	۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰	۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰	۰	۰		برنامه تاسیسات و تسهیلات شهری
۱۴۱	۶/۸	۷۵۲	۹۶/۷	۱۵۷/۶	-۲۶/۶	-	-	-		نرخ رشد سالانه
	۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰	۱۶۳۳۳۳۳۳	۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰	۱۰۵۳۳۳۳۳۳	۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰	۱۶۳۳۳۳۳۳۳	۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰	۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰		برنامه ایجاد تاسیسات درآمد زا
۵۵۰۸	-۲۰/۷	۲۲/۶	-۹/۱	۷۱/۳	-۱	۳۸۶۱/۵	-۹/۱	-		نرخ رشد سالانه
	۶۸۱۱۱۱۱۱۱	۳۰۳۳۳۳۳۳۳	۱۸۸۸۸۸۸۸۳	۸۱۰۵۳۳۳۳۳۳	۸۶۶۶۶۶۶۶۶	۵۵۳۳۳۳۳۳۳	۳۸۳۳۳۳۳۳۳	۶۸۱۱۱۱۱۱۱		مجموع هزینه ها
۳۹/۸	۲/۴	۹/۸	۲۹/۳	۲۸/۴	۳۳/۵	۹۹/۹	۷۵/۹	-		نرخ رشد سالانه

منبع: تفریقی بودجه شهرداری و محاسبات نگارندگان.

بررسی هزینه های عمرانی شهرداری شهاده طی سال های ۸۷-۱۳۸۰ نشان می دهد هزینه های ایجاد تاسیسات درآمد زا، تاسیسات و تسهیلات شهری و برنامه ریزی توسعه شهری به ترتیب بیشترین رشد متوسط سالیانه را دارا می باشند و بالاترین سهم را در کل سرفصل های هزینه های عمرانی را دارا می باشند. همچنین سهم هزینه های سالانه نشان می دهد که

سهم هزینه های جاری از کل درآمد ها به جز سال ۱۳۸۰ که بالاتر از ۵۰ درصد از کل هزینه ها بوده تا سال ۱۳۸۷ پایین تر از ۵۰ درصد و متوسط سهم سالانه نیز طی این سال ها ۳۲/۲۷ درصد بوده است که این میزان با توجه به آیین نامه ۲۵ درصد هزینه های جاری و ۷۵ درصد هزینه های عمرانی چندان مطلوب نمی باشد (جدول ۳).

جدول ۳- سهم هزینه های جاری و عمرانی از کل هزینه های شهرداری شهاده طی سالهای ۸۷-۱۳۸۰

هزینه ها	سال	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۸۷	متوسط سهم سالانه
هزینه های جاری		۵۳/۹	۳۸/۶	۲۴/۲	۲۶/۲	۲۴/۶	۲۳/۹	۲۵/۵	۴۱/۳	۳۲/۲۷
هزینه های عمرانی		۴۶/۰۷	۶۱/۳	۷۵/۸	۷۳/۸	۷۵/۴	۷۶/۰۷	۷۴/۵	۵۸/۷	۶۷/۷۵

منبع: تفریق بودجه شهرداری و محاسبات نگارندگان.

توازن مثبت در روند درآمدها و هزینه های شهرداری را شاهد هستیم. درآمدهای شهرداری در سال ۱۳۸۰ برابر با ۲۶۶۲۳۶۱ هزار ریال بوده که با نرخ رشد ۲۵/۲ درصد در سال ۱۳۸۷ به ۱۶۱۲۹۹۵۶ هزار ریال رسیده است بررسی ها حاکی از این است که طی این سال ها درآمدهای مستمر دارای نرخ رشدی معادل ۱۴/۷ درصد داشته که در برابر نرخ رشد ۳۲/۰۲ درصدی درآمدهای غیرمستمر بسیار ناچیز است و بیانگر اتکای شهرداری به درآمدهای ناپایدار می باشد. از میان درآمدهای ناپایدار، به ترتیب کمک های اعطایی اشخاص و سازمان های خصوصی، درآمد تاسیسات شهرداری، فروش اموال شهرداری، درآمدهای اتفاقی، بهای خدمات شهری و عوارض بر ساختمان ها و اراضی بیشترین نوسانات و در عین حال بالاترین میزان تاثیر در افزایش درآمدهای غیرمستمر داشته است. همچنین در مقابل نرخ رشد ۲۵/۲ درصدی درآمدهای شهرداری، هزینه ها دارای رشدی معادل ۳۱/۲ درصد است که قسمت اعظم این

۳-۳- روند درآمد و هزینه های شهرداری شهاده

تحولات جدید در شهرداری ها و مدیریت شهری بیانگر آن است که برنامه ریزی در تصمیم گیریها شهری از مشخصه های عمده و اساسی مدیریت شهر می باشد. ارتقای شرایط مدیریت شهری و بهبود وضعیت شهرداریها، باید به عنوان یکی از اهداف و برنامه ها و یکی از عوامل مؤثر در بهبود اداره شهرها و عملکرد شهرداریها مورد توجه قرار گیرد و صرفه جویی در هزینه های غیر ضروری، کسب درآمدهای منطقی و بدون تبعات سوء اقتصادی-سیاسی ارتباط بسیار با نحوه عمل شهرداری دارد. لذا عملکرد اشتباه می تواند هزینه های اضافی برای شهروندان فراهم نماید(موسوی و باقری کشکولی، ۱۳۸۸: ۱۲). بر اساس بررسی های صورت گرفته نشان می دهد که میزان درآمد شهرداری شهاده نسبت به هزینه های آن دارای نوسانات زیادی بوده است به گونه ای که طی سالهای ۸۷-۱۳۸۰ همواره میزان درآمدهای شهرداری نسبت به هزینه های انجام شده بیشتر بوده و یک

و شهرداری چاره‌ای جز اتکا به منابع درآمدی ناپایدار نبوده است که با این روند قادر به ارائه خدمات مطلوب به شهروندان در آینده نخواهد بود. به گونه‌ای که اولویت‌های عمرانی انجام نشده شهر از قبیل توسعه فضای سبز، روشنایی معابر و بهبود عبور و مرور هنوز به قوت خود باقی مانده‌اند.

هزینه‌ها از راه درآمدهای ناپایدار تامین می‌شود (جدول ۴). با مطالعه این روند درآمدی مشخص شد استفاده از عوامل داخلی صد در صد محقق نگردیده است و تنها با این منبع درآمدی به ۲۵ درصد از نیازهای واقعی شهر در بخش توسعه، عمران و نگهداری شهر جواب داده شده است. زیرا منابع پایدار درآمدی شهرداری از یک روند نزولی برخوردار بوده

جدول ۴- درصد درآمدها و هزینه‌های شهرداری شاهدیه به تفکیک کدهای درآمدی در سالهای ۸۷-۱۳۸۰.

		۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۸۷	درصد از کل درآمدها
درآمدهای مستمر	وصولی توسط سایر موسسات	۰/۰۴	۰/۰۳	۰/۰۶	۱/۲۵	۱/۱۹	۲/۰۴	۱/۹۲	۱/۲۹	۱/۳
	عوارض بر پروانه‌های کسب و	۴۵/۱۸	۳۲/۸۱	۳۰/۶۶	۱۹/۳۵	۱۴/۵۵	۱۴/۳۴	۱۰/۲۸	۱۳/۰۵	۱۷/۵
	درآمد ناشی از بهاء خدمات شهری	۱/۴۶	۱	۰/۹۶	۲/۹۳	۰/۷۱	۱/۳۴	۱/۴۷	۲/۹۳	۱/۷
	درآمد حاصل از وجوه شهرداری	۴/۲۳	۳/۸۳	۱/۳۷	۲/۲۵	۱	۱/۶۱	۰/۶۹	۷/۳۶	۲/۷
	درآمد حاصل از اموال شهرداری	۰/۱۳	۰/۰۷	۰/۱۸	۰/۱۳	۰/۱۲	۰/۱۱	۰/۱۰	۰/۷۶	۰/۲۴
درآمدهای نامستمر	عوارض بر ساختمان‌ها و اراضی	۴/۴۳	۴/۴۷	۲/۹۹	۳/۷۶	۵/۹۱	۷/۳۲	۱۰/۲۱	۱۵/۱۳	۸/۲
	عوارض بر حمل و نقل و ارتباطات	۰/۱۲	۰/۰۸	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰/۰۱
	وصولی توسط شهرداری و سایر	۰/۷۷	۱/۲۱	۱/۰۲	۱/۷۱	۱/۷۹	۱/۲۵	۱/۶۷	۲/۶۴	۱/۷
	سهمیه از عوارض وصولی متمرکز	۰	۹/۴۷	۱۴/۹۸	۲۲/۲۶	۲۴/۸۰	۱۹/۴۹	۱۴/۵۲	۱۳/۹۱	۱۶/۸۵
	کمک‌های اعطایی دولت	۴/۳۶	۱۲/۶۹	۸/۵۹	۶/۳۰	۶/۱۱	۰	۱/۹۴	۱/۴۲	۳/۸
	کمک‌های اهدایی اشخاص و	۴/۴۹	۲/۹۸	۳/۴۷	۱/۰۴	۰/۷۱	۱/۶۰	۰	۰	۱/۲
	درآمدهای اتفاقی یا به موجب قانون	۷/۱۶	۵/۴۰	۴/۹۸	۱۲/۶۴	۲۰/۲۲	۲۶/۲۰	۲۳/۵۰	۲۶/۹۲	۱۹/۶
	وام‌های دریافتی	۰	۰	۶/۰۸	۰	۰	۰	۱۰/۷۸	۰	۲/۸
	فروش اموال شهرداری	۲/۴۴	۵/۳۶	۵/۵۴	۳/۳۲	۱۰/۶۱	۱۹/۰۱	۱۷/۳۱	۵/۳۵	۱۰/۵
	سایر منابع	۲۵/۲۰	۲۰/۶۲	۱۸/۶۴	۲۳/۰۵	۱۲/۲۸	۵/۶۹	۵/۶۰	۹/۲۶	۱۱/۹
جمع کل درآمدهای شهرداری	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	

منبع: تقریب بودجه شهرداری شاهدیه و محاسبات نگارندگان.

درآمدهای غیرمستمر تقسیم می‌شود و از آنجایی که حصول درآمدهای غیرمستمر وابسته به انجام فعالیت‌های دیگری است، نظام مدیریت شهری امکان کنترل این درآمدها را نداشته به طوری که هرگونه اختلال در این فعالیتها، موجب اختلال و عدم امکان برنامه‌ریزی در ساختار و نظام درآمدی شهرداری می‌شود.

۴-۳- بررسی اثر بخشی هزینه‌های شهرداری و کارایی عملکرد شهرداری شاهدیه

جهت بررسی اثربخشی هزینه‌ها بر اساس نسبت هزینه‌ها به درآمد لازم است ابتدا منابع تامین درآمد شهرداری مورد مطالعه قرار گیرد. درآمدهای شهرداری از لحاظ منابع تامین به دو دسته درآمدهای مستمر و

گردد. در یک نظام مطلوب درآمدی تمامی هزینه های جاری شهری (خدمات شهری) که صرف نگهداری و بهبود محیط شهری و خدمات جاری می گردد به درآمدهایی وابسته است که هیچ نوسانی نداشته تا مدیریت شهری برای حفظ خدمات رسانی امکان برنامه ریزی بر اساس این درآمدها را داشته باشد و سایر درآمدها که شامل عوارض از فعالیتهای خاص می باشند ابتدا صرف جبران هزینه های ایجاد شده توسط همان فعالیت ها می شوند و در درجه بعدی صرف بهبود و ارتقای سطح خدمات شهری می گردند (طاهر خانی، ۱۳۸۲: ۱۸-۱۶). بنابراین، نسبت

هزینه های جاری به درآمدهای مستمر و هزینه های عمرانی به درآمدهای غیرمستمر (ناپایدار) شهرداری شاخص های مناسبی برای بررسی عملکرد نظام درآمد - هزینه شهرداری می باشند. طبق جدول (۵)، طی سالهای ۸۷-۱۳۸۰ بر مبنای تفریغ بودجه شهرداری شهاده، نسبت کل هزینه ها به درآمدها همواره کوچکتر از یک بوده و میانگین این نسبت ها طی این سالها ۰/۸۱ می باشد. این نسبت موید این است که شهرداری طی این دوره با کمبود درآمد مواجه نبوده و درآمدها همواره بیشتر از هزینه ها بوده است.

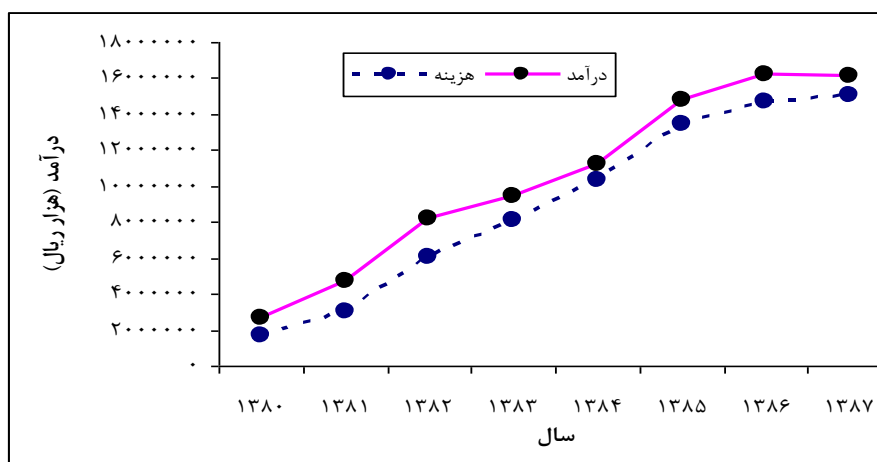
جدول ۵- نسبت هزینه به درآمد شهرداری شهاده طی سال های ۸۵-۱۳۸۱. (ارقام به هزار ریال)

سال	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	شرح
هزینه	۱۷۱۷۶۶۱	۳۰۲۲۴۱۷	۶۰۴۲۹۶۶	۸۰۶۷۶۲۹	
درآمد	۲۶۶۲۳۶۱	۴۷۲۷۸۰۶	۸۲۲۴۵۳۷	۹۴۴۸۹۴۷	
نسبت هزینه به درآمد	۰/۶۴	۰/۶۳	۰/۷۳	۰/۸۵	
سال	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۸۷	شرح
هزینه	۱۰۳۶۵۴۷۵	۱۳۴۱۲۲۸۲	۱۴۷۳۷۹۲۴	۱۵۰۹۷۵۳۶	
درآمد	۱۱۲۰۶۳۹۷	۱۴۷۷۰۳۷۴	۱۶۲۲۸۲۱۳	۱۶۱۲۹۹۵۶	
نسبت هزینه به درآمد	۰/۹۲	۰/۹۰	۰/۹۰	۰/۹۳	
متوسط نسبت هزینه به درآمد					۰/۸۱

منبع: شهرداری شهاده و محاسبات نگارندگان.

با توجه به نتایج بررسی درآمد شهرداری سهم درآمدهایی که به طور اتفاقی یا به موجب قانون به شهرداری تعلق می گرفت از کل درآمدهای شهرداری ۱۹/۶ درصد می باشد که بر اساس تقسیم بندی درآمد

به مستمر و نامستمر، این بخش از درآمد سهم عمده ای از درآمدهای غیرمستمر شهرداری را به خود اختصاص داده است.

شکل ۱- نمودار روند میزان درآمد و هزینه های شهرداری های شاهدیه طی سالهای ۸۷-۱۳۸۰.

بنابراین از یک سو این عدم قطعیت از حصول درآمدها تاثیری مستقیم بر ناکارایی هزینه داشته و از سوی دیگر سهم عمده این درآمدهای غیرمستمر از کل درآمدها و مازاد حاصله از این منابع ناپایدار و اتفاقی سبب عدم رعایت کارایی در هزینه ها است (جدول ۶).

هر چند طی سالهای مورد بررسی همواره درآمدهای شهرداری شاهدیه بر هزینه ها برتری داشته و شهرداری با کمبود درآمد مواجه نبوده است اما با توجه به اینکه ۷۱/۹ درصد از کل درآمدهای حاصله ماهیتی نامستمر دارند، امکان برنامه ریزی تنها در مورد ۲۸/۰۶ درصد از درآمدهای حاصله وجود داشته است.

جدول ۶- درصد سهم درآمدهای مستمر و غیرمستمر از کل درآمدهای شهرداری شاهدیه ۸۵-۱۳۸۰.

سال	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	شرح
سهم درآمدهای مستمر از کل درآمدها	۵۱/۰۳	۳۷/۷	۳۳/۷	۲۵/۹	
سهم درآمدهای نامستمر از کل درآمدها	۴۸/۹	۶۲/۲	۶۶/۲	۷۴/۰۹	
سال	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۸۷	شرح
سهم درآمدهای مستمر از کل درآمدها	۱۷/۵	۱۹/۴	۱۴/۴	۲۵/۳	
سهم درآمدهای نامستمر از کل درآمدها	۸۲/۴	۸۰/۵	۸۵/۵	۷۴/۶	
متوسط سهم سالانه درآمدهای مستمر از کل درآمدها	۲۸/۰۶				
متوسط سهم سالانه درآمدهای نامستمر از کل درآمدها	۷۱/۹				

منبع: شهرداری شاهدیه و محاسبات نگارندگان.

جاری کسر و نتیجه شامل هزینه هایی جاری در جدول (۷) آورده شده است.

در تقسیم بندی هزینه نیز قابل ذکر است هزینه های مربوط به خدمات اداری از مجموع اعتبارات

جدول ۷- نسبت هزینه های جاری به درآمد های مستمر شهرداری ۸۵-۱۳۸۱. (ارقام به هزار ریال).

شرح	سال	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳
هزینه های جاری (خدمات شهری)		۵۴۰۲۰۶	۶۵۷۴۴۰	۸۴۸۳۵۴	۱۰۹۹۳۶۸
درآمدهای مستمر		۱۳۵۸۷۸۴	۱۷۸۳۴۷۷	۲۷۷۳۴۴۰	۲۴۴۷۶۷۰
نسبت هزینه های جاری به درآمدهای مستمر		۰/۳۹	۰/۳۶	۰/۳۰	۰/۴۴
شرح	سال	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۸۷
هزینه های جاری (خدمات شهری)		۱۴۴۲۵۸۳	۲۰۰۸۶۰۲	۲۴۳۷۷۰۰	۳۱۹۰۹۱۶
درآمدهای مستمر		۱۹۷۰۰۴۰	۲۸۷۰۵۸۸	۲۳۴۵۸۳۵	۴۰۹۵۲۰۴
نسبت هزینه های جاری به درآمدهای مستمر		۰/۷۳	۰/۶۹	۱/۰۳	۰/۷۷
میانگین نسبت سالانه					۰/۵۸

منبع: شهرداری شهاده و محاسبات نگارندگان.

حفظ وضعیت خدمات رسانی شهری در سطح موجود با بحران مواجه خواهد کرد. همچنین در رابطه با مقایسه هزینه های عمرانی و درآمدهای غیرمستمر بررسی ها حاکی از این است که میانگین نسبت های سالانه آن طی دوره مورد بررسی ۰/۷۳ است بدین معنا که ۷۳ درصد از درآمدهای غیرمستمر صرف جبران هزینه های عمرانی می گردد. بنابراین اختصاص اعتبارات در قالب بودجه عمرانی به منظور اثربخشی هزینه های عمرانی و کمک به بهبود محیط شهری مطرح می گردد جدول (۸).

میانگین نسبت های سالانه هزینه های جاری به درآمدهای مستمر طی دوره ۸۷-۱۳۸۰ برابر با ۰/۵۸ است بدین معنا که به طور متوسط طی این سال ها در حدود ۵۸ درصد از هزینه های جاری از درآمدهای مستمر تامین می گردد که بیانگر این است که با روند فعلی و کاهش درآمدهای مستمر شهرداری به منظور جبران کسری بودجه جاری درواقع متکی به درآمدهای غیرمستمر خواهد بود. بنابراین قطع این درآمدها و هر گونه اختلال در حصول این دسته از درآمدها، نظام مدیریت شهرداری شهاده را برای

جدول ۸- نسبت هزینه عمرانی به درآمدهای غیرمستمر شهرداری شهاده سال ۸۵-۸۱ (هزار ریال).

شرح	سال	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳
هزینه های عمرانی		۷۹۱۳۵۰	۱۸۵۴۵۲۴	۴۵۸۵۶۷۶	۵۹۵۹۱۹۶
درآمدهای نامستمر		۱۳۰۳۵۷۷	۲۹۴۴۳۲۸	۵۴۵۱۱۳۳	۷۰۰۱۲۷۶
نسبت هزینه های عمرانی به درآمدهای نامستمر		۰/۶۰	۰/۶۲	۰/۸۴	۰/۸۵
شرح	سال	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۸۷
هزینه های عمرانی		۷۸۲۱۷۹۴	۱۰۲۳۳۷۶	۱۰۹۹۰۲۹۰	۸۸۷۱۱۱۶
درآمدهای نامستمر		۹۲۳۶۳۵۷	۱۱۸۹۹۷۸۵	۱۳۸۸۲۳۷۸	۱۲۰۳۴۷۵۱
نسبت هزینه های عمرانی به درآمدهای نامستمر		۰/۸۴	۰/۸۵	۰/۷۹	۰/۷۳
میانگین نسبت سالانه					۰/۷۶

منبع: شهرداری شهاده و محاسبات نگارندگان.

اولین محدودیت برای حل مسائل شهری و ناکارآمدی خدمات رسانی به شهروندان ناشی از فقدان منابع مالی کافی است. صاحب نظران مسائل مالییه عمومی معیارها و راهکارهای متفاوتی برای تامین منابع درآمدی شهرداری‌ها ارائه کردند و بر اساس آن جهت خدمات رسانی مطلوب کسب درآمد نموده اند. بررسی‌ها نشان می‌دهد طی سالهای ۱۳۸۰-۸۷ همواره با افزایش درآمد شهرداری، خدمات ایجاد شده مورد نیاز شهروندان از طریق شهرداری دارای شرایط بالای کمی و کیفی بوده است. جدول (۹) نشان می‌دهد با افزایش درآمدهای شهرداری، هزینه‌های صورت گرفته جهت ایجاد خدمات شهری نیز افزایش یافته است.

در نتیجه می‌توان گفت طی سالهای ۸۷-۱۳۸۰ هزینه‌های عمرانی همواره بیشتر از هزینه‌های جاری بوده است که این امر ضمن حفظ سطح خدمات، زمینه بهبود فضا و محیط شهری را فراهم آورده است. اما با توجه به اتکای شهرداری به درآمدهای ناپایدار این وضعیت همیشگی نیست و در سالهای اخیر شهرداری شاهدیه در زمینه خدمات رسانی با بحران مواجه است. از آن جا که برنامه ریزی در جهت افزایش درآمدهای پایدار در میان مدت امکان پذیر است، لزوم حذف ناکارایی از هزینه‌ها مطرح می‌گردد که در کوتاه مدت این امکان برای شهرداری فراهم می‌شود و سبب کاهش هزینه‌ها خواهد شد.

۳-۵- آزمون فرضیه‌ها

فرضیه: «بین افزایش درآمد شهرداری شاهدیه و عرضه خدمات شهری به شهروندان رابطه وجود دارد».

جدول ۹- میزان هزینه‌های ایجاد خدمات مطلوب برای شهروندان از کل هزینه‌های شهرداری.

منابع سال	حمل و نقل و بهبود عبور و مرور شهری	هدایت و دفع آبهای سطحی	برنامه ریزی توسعه شهری	بهبود محیط شهری	ایجاد سایر تاسیسات و تسهیلات شهری
۱۳۸۰	۶۵/۸	۱/۸	۱۴/۸	۶/۵	۰
۱۳۸۱	۷۶/۲	۰/۲۳	۱۱/۱	۹/۲	۰
۱۳۸۲	۴۰/۸	۰/۴۳	۱۸/۶	۱۳/۰۷	۰/۸۴
۱۳۸۳	۴۳/۶	۰/۵۷	۲۵/۳	۱۰/۰۱	۰/۴۷
۱۳۸۴	۴۰/۶	۰/۶۸	۲۵/۹	۵/۵	۰/۹۳
۱۳۸۵	۳۳/۹	۰/۶۱	۵۷	۵/۰۴	۱/۴
۱۳۸۶	۳۰/۶	۰/۸۷	۴۴/۵	۶/۸	۱۱/۱
۱۳۸۷	۴۰/۰۸	۱/۲	۳۳/۴	۴/۵	۱۴/۸

منبع: محاسبات نگارندگان.

بین عرضه خدمات شهری و افزایش درآمد شهرداری ۰/۹۹۶ بوده که با سطح اطمینان ۹۹ درصد معنی دار

برای آزمون این فرضیه از ضریب رگرسیون ساده خطی استفاده شده است. ضریب همبستگی چندگانه

است. ضریب نبیین ۰/۹۹۳ بوده است، به بیان دیگر ۹۹/۲ درصد از واریانس عرضه خدمات شهری توسط

جدول ۱۰- آماره های تحلیل رگرسیون عرضه خدمات به شهروندان و افزایش درآمد شهرداری.

ضریب همبستگی چندگانه	ضریب تبیین	ضریب تبیین تعدیل شده	خطای معیار
۰/۹۹۶	۰/۹۹۳	۰/۹۹۲	۴۷۱۹۸۸/۲

منبع: محاسبات نگارندگان.

جدول (۱۱) تحلیل واریانس معنی دار بودن رگرسیون را در سطح اطمینان ۹۹ درصد تایید می کند.

جدول ۱۱- تحلیل واریانس و رگرسیون عرضه خدمات به شهروندان و افزایش درآمد شهرداری.

منبع تغییرات	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	کمیت F	سطح معنی داری
اثر رگرسیون	۰/۸۸۵	۱	۰/۸۸۵	۸۴۵/۹	۰/۰۰۰
باقی مانده	۰/۳۳۷	۶	۰/۲۲۸		
کل	۱/۲۲۲	۷	-		

منبع: محاسبات نگارندگان.

جدول (۱۲) متغیر وارد بر مدل رگرسیونی نشان می دهد که با یک واحد تغییر در انحراف معیار

جدول ۱۲- آماره های متغیرهای وارد بر مدل رگرسیونی.

Sig	t	ضریب غیر استاندارد		نام متغیر
		خطای B	ضریب استاندارد β	
۰/۰۱۰	-۳/۷۲۶	۰/۴۸۶	-	عرض از مبدا
۰/۰۰۰	۲۹/۰۸۵	۰/۰۳۵	۰/۹۹۶	عرضه خدمات به شهروندان

منبع: محاسبات نگارندگان

بنابراین، می توان گفت با افزایش درآمدهای شهرداری شهادهیه، عرضه خدمات شهری به شهروندان نیز افزایش خواهد یافت. به عبارت دیگر رابطه بین این دو متغیر مورد تایید قرار می گیرد. در نتیجه فرضیه مورد نظر مورد تایید قرار می گیرد.

عمومی که مسئولیت مدیریت و اداره شهر را به عهده دارد در جهت تامین منابع مالی خود باید سعی در کم کردن اتکای خود به درآمدهای ناپایدار نموده و از طریق افزایش سهم درآمدهای پایدار خود به ارائه کالا ها و خدمات مورد نیاز شهروندان مبادرت ورزد. در غیر این صورت در بلند مدت با چالش های عدیده ای در مدیریت شهری مواجه خواهد بود و فضای کالبدی شهر دچار تخریب و آسیب فراوانی خواهد شد. بررسی روند درآمد و هزینه شهرداری شهادهیه

۴- نتیجه گیری

با توجه به مباحث مطرح شده در این مقاله می توان نتیجه گرفت که شهرداری به عنوان یک نهاد

شهرداری طی این دوره با کمبود درآمد مواجه نبوده و درآمدها همواره بیشتر از هزینه‌ها بوده است. بنابراین؛ - از آن جایی که بیشتر مشغله و دغدغه شهرداری راه‌های کسب درآمد در شهر است از سامان‌دهی و ارتقای مدیریت هزینه‌ها غفلت می‌ورزد و کمتر برای هزینه‌های خود برنامه‌های مدون و دقیقی دارد؛

- نظام بودجه‌ریزی شهرداری فاقد کسر بودجه است و این مانع از روشن شدن بخش‌های هزینه‌ای شده و راه را برای برنامه‌ریزی آینده مسدود کرده است؛

- در واگذاری فعالیت‌های شهرداری به بخش خصوصی هنوز شهرداری نتوانسته است زمینه‌های لازم را برای تشویق و هدایت سرمایه‌گذاران خصوصی برای جلب مشارکت ایجاد کند.

۵- پیشنهادها

- حرکت در جهت ایجاد درآمد پایدار بیشتر با استفاده از اعتبارات عمرانی و تعریف پروژه‌های درآمدزا در ابعاد مختلف صنعتی، توریسم و ...؛ - اصلاح ساختار درآمدی شهرداری و تخصیص اعتبارات عمرانی؛ - توسعه آموزش‌های درون سازمانی در خصوص توانمندسازی پرسنل شهرداری (و در صورت لزوم اصلاح ساختار)؛ - بازنگری قانون شهرداری‌ها و تدابیر لازم جهت اخذ مستقیم عوارض و درآمدهای غیرمستقیم شهرداری توسط وزارت کشور (با ملزم نمودن مردم در پرداخت به موقع عوارض) و پرداخت آن به شهرداری شاهدهیه؛ - کاهش بدبینی مردم به شهرداری از طریق تبلیغات موثر مانند در معرض دید قرار دادن بیان شهرداری و مشخص شدن درآمدهای آن، نحوه هزینه‌شدن

نشان می‌دهد درآمدهای شهرداری در سال ۱۳۸۰ برابر با ۲۶۶۲۳۶۱ هزار ریال بوده که با نرخ رشد ۲۵/۲ درصد در سال ۱۳۸۷ به ۱۶۱۲۹۹۵۶ هزار ریال رسیده است. بررسی‌ها حاکی از این است که طی این سال‌ها درآمدهای مستمر دارای نرخ رشدی معادل ۱۴/۷ درصد داشته که در برابر نرخ رشد ۳۲/۰۲ درصدی درآمدهای غیرمستمر بسیار ناچیز است و بیانگر اتکای شهرداری به درآمدهای ناپایدار می‌باشد. از میان درآمدهای ناپایدار، به ترتیب کمک‌های اعطایی اشخاص و سازمان‌های خصوصی، درآمد تاسیسات شهرداری، فروش اموال شهرداری، درآمدهای اتفاقی، بهای خدمات شهری و عوارض بر ساختمان‌ها و اراضی بیشترین نوسانات و در عین حال بالاترین میزان تاثیر در افزایش درآمدهای غیرمستمر داشته است. همچنین در مقابل نرخ رشد ۲۵/۲ درصدی درآمدهای شهرداری، هزینه‌ها دارای رشدی معادل ۳۱/۲ درصد است که قسمت اعظم این هزینه‌ها از راه درآمدهای ناپایدار تامین می‌شود. با مطالعه این روند درآمدی مشخص شد استفاده از عوامل داخلی صد در صد محقق نگردیده است و تنها با این منبع درآمدی به ۲۵ درصد از نیازهای واقعی شهر در بخش توسعه، عمران و نگهداری شهر جواب داده شده است. زیرا منابع پایدار درآمدی شهرداری از یک روند نزولی برخوردار بوده و شهرداری چاره‌ای جز اتکا به منابع درآمدی ناپایدار نبوده است. طی سالهای ۸۷-۱۳۸۰ بر مبنای تفریغ بودجه شهرداری شاهدهیه، نسبت کل هزینه‌ها به درآمدها همواره کوچکتر از یک بوده و میانگین این نسبت‌ها طی این سالها ۰/۸۱ می‌باشد. این نسبت موید این است که

مسجد جامع با دارا بودن سنگ محراب به قدمت ۹۰۰ ساله و ... که سبب تغییر در سیمای شهر و افزایش درآمد خواهد شد؛ - باتوجه به قابلیت‌های اقتصادی خاص اراضی طرفین برخی محورهای اصلی همچون بولوارهای شیخ غلامرضا فقیه خراسانی، سرگرد سامعی، امام خمینی و خیابان‌های شاهد، یادآوران و غیره امکان بالفعل کردن این قابلیت‌ها به منظور ارتقاء و تقویت استخوان‌بندی اصلی شهر از طریق ایجاد مراکز مهم اقتصادی، اداری، فرهنگی و ... در حاشیه موارد ذکر شده؛ درآمد قابل توجهی از محل عوارض ساخت و ساز مراکز مزبور عاید شهرداری خواهد شد.

منابع

آیت الهی، علیرضا (۱۳۸۷)، تامین مالی شهرداری های فرانسه، چکیده همایش مالیه شهرداری ها، انتشارات شهرداری تهران- معاونت مالی و اداری، تهران.

پیرز، جان، ای و ریچارد بی رایبسون (۱۳۸۳)، مدیریت راهبردی (برنامه ریزی، اجرا و کنترل)، انتشارات سمت، تهران.

جمشید زاده زیازی، ابراهیم (۱۳۸۰)، مالیات بر دارایی، مهمترین منبع درآمد شهرداری های جنوب آسیا، مجله شهرداری ها، انتشارات شهرداری های کشور، سال سوم، شماره ۳۱.

جمشید زاده، ابراهیم (۱۳۸۲)، بررسی و تحلیل هزینه ها و اعتبارات شهرداری های کشور سالهای ۵۶-۵۰ و ۷۹-۷۱، فصلنامه پژوهشی مدیریت و برنامه ریزی کشور، سال چهارم، شماره ۱۳.

رزایان، محسن (۱۳۸۷)، کارایی بخشی نظام تشخیص و وصول درآمد، چکیده همایش مالیه شهرداری ها

عوارض اخذ شده از مردم، هزینه های انجام شده برای شهر و هزینه های برنامه های آتی؛ - استفاده بهینه از اراضی و فضاهای شهری در اختیار شهرداری جهت کاربری های مناسب و واگذاری به شهروندان؛ - کاهش ساخت و سازهای غیر قانونی به جهت افزایش بار مالی برای شهرداری شاهدهیه؛ - دستیابی شهرداری به اطلاعات به روز از املاک و اراضی و درآمدهای ناشی از آن؛ - وضع عوارض محلی از محصولات کشاورزی به ویژه انار صادراتی؛ - مشمول کردن صنایع و کارگاههای کوچک با کمتر از ۳۰۰ میلیون تومان خدمات برای اخذ عوارض مالیات بر ارزش افزوده؛ - وصول مستقیم عوارض ۱/۵ درصدی مالیات بر ارزش افزوده توسط خود شهرداری با هماهنگی اداره مالیات و دارایی به جهت عملکرد منطقه ای اداره مالیات و دارایی و تقسیم ناعادلانه این ارقام درآمدی بین شهرداری های استان؛ - متولی زمین های شهری (در محدوده قانونی شهر) خود شهرداری باشد؛ - حذف ادارات تصمیم گیرنده مدیریت شهری و موازی با شهرداری شاهدهیه و تشکیل مدیریت واحد شهری؛ - توجه به نظرات مجری برنامه ریزی شهری جهت مکانیابی کاربری ها برای کاهش بار مالی این کاربری ها برای شهرداری شاهدهیه؛ - توجه به برخی قوانین مصوب شهرداری از جمله امور نوسازی و به روز نمودن قیمت های منطقه ای املاک و ساختمان ها بدون اعمال اغماض به بهانه اصل رفعت اسلامی (مردم داری کاذب) جهت جلوگیری از اتکای شهرداری به درآمدهای مسکنی و کاذب؛ - توسعه توریسم و گردشگری با انجام تبلیغات موثر در مورد آثار تاریخی شهر مانند (قلعه ایرندآباد با سابقه سکونت کوتاه مدت مارکوپلو و

تأثیرات کالبدی آن، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شیراز.

مرکز آمار ایران (۱۳۸۵، ۱۳۷۵، ۱۳۶۵، ۱۳۵۵، ۱۳۴۵)، سالنامه های آماری استان یزد.

معاونت عمرانی دفتر برنامه ریزی وزارت کشور (۱۳۷۴)، درآمدی بر طرح مطالعاتی و شهری شهرداری ها، نشریه ۲۹.

معزی مقدم، حسین (۱۳۸۱)، شیوه های تامین منابع درآمدی شهرداری ها، معاونت برنامه ریزی و توسعه، انتشارات سازمان شهرداری های کشور، تهران.

مهندسین مشاور هامونپاد (۱۳۸۳)، شیوه های افزایش درآمد و کاهش هزینه های شهرداری، انتشارات سازمان شهرداری ها و دهیاری های کشور، تهران.

موسوی، میرنجف و علی باقری کشکولی (۱۳۸۷)، تعیین و تدقیق حریم شهر شاهدیه، شهرداری شاهدیه.

نجاریان بهنمیری، محمد (۱۳۷۸)، بررسی درآمد و هزینه شهرداری های درجه ۷ استان مازندران و عوامل موثر بر آن طی سالهای ۷۷-۱۳۶۷، پایان نامه کارشناسی ارشد مدیریت بازرگانی، دانشگاه علوم و فنون مازندران

Pechman, J (1987), Federal Tax Policy Washington, DC, The brooking institution.

21- O, sollivan, A (2003), Urban Economic, 5th ed, Mc Graw-Hill Higher Education.

22- Gasparini, Alberto (2005), Cross – Border Co – Operation in the Balkan – Danube area the Swot Analysis as a Comparative Tool for Transferring Best Practices, Sofia //www.google.com//.

Hussey, David (1991), Strategy and Planning, John Wiley & Sons, New York.

« مشکلات و راهکارها » انتشارات شهرداری تهران- معاونت مالی و اداری، تهران.

زیاری، کرامت الله (۱۳۸۲)، برنامه ریزی شهرهای جدید، انتشارات سمت، تهران.

شرزه ای، غلامعلی (۱۳۸۷)، شناخت و تحلیل پایداری اقلام درآمدی شهرداری های کشور، فصلنامه مدیریت شهری، شماره ۲۰.

صفری، عبدالحمید (۱۳۸۳)، ساختار و ترکیب درآمدی شهرداری ها در کلانشهرهای ایران، مجموعه مقالات همایش مسایل شهرسازی ایران، جلد دوم (مدیریت شهری)، انتشارات دانشکده هنر و معماری دانشگاه شیراز، چاپ اول، شیراز.

طاهر خانی، حبیب الله (۱۳۸۲)، بررسی و تحلیل اتکای شهرداری ها به درآمد فروش مازاد تراکم، مجله مالیه شهرداری ها، شماره ۵۰، ویژه نامه شماره ۶.

عابدین درکوش، سعید (۱۳۸۲)، مدیریت مالی شهر، فصلنامه مدیریت شهری، سال ۴، شماره ۱۳.

علی آبادی، جواد و جلال معصوم (۱۳۸۰)، چالشهای مدیریت شهری در ایران، مجله شهردار ها، انتشارات سازمان شهرداری های کشور، سال سوم، شماره ۳۵.

قادری، جعفر (۱۳۸۵)، ارزیابی نظام مالی و درآمدی شهرداری ها در ایران، فصلنامه بررسی های اقتصادی، دوره سوم، شماره ۳.

قلعه دار، حسام (۱۳۸۲)، مقایسه منابع درآمدی شهرداری ها در کلانشهر های ایران و بررسی